

KRYPTONIM „MAŁY”

SŁUŻBA BEZPIECZEŃSTWA W WALCE Z DZIEĆMI

Zwalczając wszelkie przejawy wrogiego nastawienia wobec ustroju PRL, SB stosowała cały wachlarz działań operacyjnych, pozwalających na skuteczne dotarcie do źródła „zagrożenia”. Instrukcja o pracy operacyjnej SB, wprowadzona zarządzeniem nr 006/70 Ministra Spraw Wewnętrznych z 1 lutego 1970 r., wymienia jako jedno z możliwych przedsięwzięć operacyjnych sprawę operacyjnego sprawdzenia (SOS). Sprawę taką wszczynano, by potwierdzić uzyskaną informację o planowaniu lub prowadzeniu wrogiej działalności oraz gdy ujawnione przestępstwo wymagało ustalenia, czy jest ono następstwem wrogiego działania. W instrukcji zalecano, w zależności od potrzeb, wykorzystywanie m.in. osobowych źródeł informacji i środków techniki operacyjnej. W przypadku potwierdzenia informacji o planowaniu lub prowadzeniu wrogiej działalności, jako kolejny etap działań operacyjnych przewidywano wszczęcie sprawy operacyjnego rozpracowania (SOR).

Spośród wielu takich spraw zachowanych w zasobie archiwalnym Oddziału IPN w Łodzi na szczególną uwagę zasługuje SOS o kryptonimie „Mały”, którą odnaleziono w zespole akt po byłym Wojewódzkim Urzędzie Spraw Wewnętrznych (WUSW) w Sieradzu. Może ona być przykładem, jak nadgorliwość i rutyna funkcjonariuszy SB prowadziła do bezcelowych działań wobec osób, które w rzeczywistości nie podejmowały żadnej wrogiej działalności skierowanej przeciwko państwu.

Sprawa była prowadzona przez funkcjonariuszy Wydziału III WUSW w Sieradzu przez siedem miesięcy, od października 1985 r. do kwietnia 1986 r. Wszczęto ją po ujawnieniu „wrogich napisów”: „KPN” oraz kotwicy – symbolu „Polski Walczącej”. Napisy odkryto w miejscowości Brończyn, osadzie położonej na terenie gminy Błaszki, w ówczesnym województwie sieradzkim. Symbol „Polski Walczącej” został umieszczony na przystanku PKS, natomiast napis „KPN” na stodole, będącej własnością jednej z mieszkańek Brończyna. Pojawienie się wrogich napisów zostało potraktowane przez funkcjonariuszy SB bardzo poważnie, zwłaszcza że ujawniono je w okresie poprzedzającym wybory do Sejmu PRL.

Do prowadzenia sprawy zaangażowano dwóch inspektorów Wydziału III WUSW w Sieradzu – szer. Witolda Rogowskiego i sierż. Marka Dubiaka. Stały dopływ informacji operacyjnych mieli zagwarantować trzej tajni współpracownicy: „Marek”, „Adam” oraz „Ryszard”. Sprawę traktowano także jako rozwojową, dlatego zakładano pozyskanie kolejnych osobowych źródeł informacji. Ponadto kontrolą oraz rozpracowaniem objęto środowiska, z których wywodzili się sprawcy napisów. Ustalono, że napisy zostały wykonane szkolną kredą. Nie wykluczano możliwości, że sprawcy działali na zlecenie niezidentyfikowanej wrogiej politycznie organizacji. Z tego powodu przewidywano, że założona sprawa zostanie przekwalifikowana na sprawę operacyjnego rozpracowania.

Podjęte przez funkcjonariuszy SB działania były rutynowe i w zasadzie nie powinny budzić zdziwienia. Tyle tylko, że sprawcami wrogich napisów okazali się trzej uczniowie miejscowej szkoły podstawowej – dwóch ośmiolatków i ich dwunastoletni kolega.

Mimo ustalenia, że winowajcami okazali się nieletni chłopcy, zastępca naczelnika Wydziału III WUSW w Sieradzu podczas kontroli prowadzenia sprawy w drobiazgowy sposób

wytknął odpowiedzialnym funkcjonariuszom szereg formalnych uchybień w planie przedsięwzięć i czynności operacyjnych. Nie zwracając uwagi na oczywisty fakt, że SB inwigiluje ośmioletnich chłopców, zarzucił inspektorom Wydziału III, że nie udokumentowali w pełni ujawnionego faktu zagrożenia i nie zatwierdzili wspomnianego planu, choć sprawa była prowadzona już od miesiąca. Dopiero gdy szef SB w Sieradzu odnotował na jednym z dokumentów, że ujawnieni sprawcy w rzeczywistości nie stanowią żadnego zagrożenia, a prowadzona sprawa jest zwykłym „marnotrawieniem sił i środków”, funkcjonariusze podjęły decyzję o jej zakończeniu.

Z chłopcami przeprowadzono „rozmowy profilaktyczno-ostrzegawcze o zabarwieniu wychowawczym”. Odbyły się w ich szkole, w obecności dyrektora, ale bez udziału rodziców.

Poniżej prezentujemy trzy dokumenty wybrane z omawianej sprawy.

Dokument nr 1

Wydział III WUSW
w Sieradzu
Dok. syst. nr 84^a

Sieradz 1985-10-23

Wojewódzki Urząd
Spraw Wewnętrznych
w Sieradzu
03 L. dz. DB-01811/85^b

Tajne
Egz[emplarz] Nr 2/^c

Meldunek początkowy

sprawa operacyjnego sprawdzenia SI – 6645
krypt. „MAŁY”
ident. 009098^d

W dniu 10.10.1985 roku w miejscowości Brończyn gm[ina] Błaszki na przystanku PKS ujawniono znak Polski Walczącej wykonany farbą koloru czarnego przy użyciu pędzla. Na jednej ze stodół w tej samej miejscowości nad plakatami wyborczymi ujawniono również napis „KPN”¹, który wykonany był farbą koloru białego. W wyniku podjętych działań operacyjnych uzyskano wstępną, wiarygodną, niepotwierdzoną informację operacyjną, z której wynika, że sprawcą czynu jest:

^a Numer wpisany odręcznie.

^b Numer wpisany odręcznie. Na środku dokumentu pieczęć: **Sfilmowano**.

^c Numer wpisany odręcznie.

^d Numer wpisany odręcznie.

¹ Konfederacja Polski Niepodległej.

Piotr Grabowski ur. 18.02.1977 roku [...]e
 inspirowany najprawdopodobniej przez starszego brata:
Grzegorz Grabowski ur. 01.11.1967 roku [...]f
 Prowadzący sprawę: sierż[ant] Marek Dubiak

Naczelnik Wydziału III
 WUSW w Sieradzu²
Wykonano 3 egz.
 egz. nr 1 – adresat – Wydz. I Dep. III
 MSW w Warszawie
 egz. nr 2 – a/a
 egz. nr. 3 – Sekcja I

Źródło: AIPN Łd, WUSW w Sieradzu, IPN Łd055/566, k. 9, mikrofilm.

Dokument nr 2

„Zatwierdzam”^a

Sieradz, dnia 1985-11-21

Tajne spec[jalnego] znaczenia
 Egz[emplarz] Poj[edynczy]

Plan

przedsięwzięć i czynności operacyjnych
 do sprawy operacyjnego sprawdzenia krypt[onim]
 „MAŁY”

I. Analiza sytuacji operacyjnej.

W dniu 10.10. br. w m[iejscowości] Brończyn gm[ina] Błazki, szer[egowy] W[itold] Rogowski³ ujawnił wrogie politycznie napisy, tj. znak Polski Walczącej na miejscowym przystanku PKS oraz napis „KPN”⁴ na jednej ze stodół. O powyższym został poinformowany PMO⁵ w Błazkach i SB RUSW w Sieradzu. Uzyskano wstępną, wiarygodną, niepotwierdzoną informację operacyjną, że wykonawcą napisów jest Piotr **Grabowski**, uczeń II klasy Szkoły Podstawowej w Brończynie inspirowany najprawdopodobniej przez starszego brata Grzegorza **Grabowskiego**. W trakcie wykonywania czynności służbowych w Błazkach, szer[egowy] W[itold] Rogowski potwierdził wstępną informację operacyjną

^e Pominięto dane identyfikujące rodziców.

^f Pominięto dane identyfikujące rodziców.

² Podpis nieczytelny.

^a Data oraz podpis nieczytelny. Na środku dokumentu pieczętka: **Sfilmowano.**

³ AIPN Łd, WUSW w Sieradzu, 0127/161.

⁴ Konfederacja Polski Niepodległej.

⁵ Posterunek Milicji Obywatelskiej.

o sprawcy napisów, z którymi sierż[ant] Szczepański z PMO w Błaszczkach przeprowadził rozmowę wychowawczą w obecności dyrektora Szkoły Podstawowej w Brończynie. Piotr **Grabowski** stwierdził, że napisy wykonał na polecenie starszego brata. Jednocześnie SB RUSW w Sieradzu przesłała informację do Tow[arzysza] Zastępcy^b Szefa WUSW ds. SB, z której wynikało, że RUSW w Sieradzu ujawnił w dniu 18.10. br. w Brończynie na stodole ob[ywatelki] **Pośpieszyńskiej** napisy o treści antypaństwowej w postaci 3-krotnego znaku „KPN”. Informacja o sprawcy napisów pokrywa się z informacjami przekazanymi w tym temacie przez tow[arzysza] Rogowskiego. Poza tym ustalono, że G[rzegorz] **Grabowski** kontaktuje się z Piotrem **Królem**, Stanisławem i Grzegorzem **Kozłowskimi**. Wszyscy zamieszkali w Brończynie. Dla uzyskania opinii o postawie społeczno-polit[ycznej] przechodzących w sprawie zlecono stosowne zadania TW „**Marek**” i TW „**Adam**”.

Aktualna sytuacja operacyjna wymaga więc ustalenia następujących faktów:

czy napisy o treści „KPN” ujawnione przez RUSW w Sieradzu są nowym faktem wykonania wrogich politycznie napisów w Brończynie, czy są tymi samymi napisami, które ujawnił tow[arzysz] Rogowski w dniu 10.10.br.,

jakie czynniki mają negatywny wpływ na postawę polityczną Grzegorza **Grabowskiego**, czy jest to może efekt jego bliskich kontaktów z P[iotrem] **Królem** i St[anisławem] **Kozłowskim**.

W związku z tym proponuję następujący plan przedsięwzięć i czynności operacyjnych (patrz pkt II)

II. Plan przedsięwzięć i czynności operacyjnych w sprawie operacyjnego sprawdzenia krypt[onim] „Mały”.

1. Ustalenie w PMO w Błaszczkach następującego faktu:

a) czy napisy o treści „KPN” ujawnione przez RUSW w Sieradzu w dniu 18.10. br. w m[iejscowości] Brończyn są nowym faktem wykonania wrogich politycznie napisów, czy tymi samymi napisami, które ujawnił tow[arzysz] Rogowski w dniu 10.10. br.

Realizacja – prowadzący sprawę.

Termin realizacji – 21.11.1985 roku.

2. Kontynuowanie rozpoznania osoby G[rzegorza] **Grabowskiego** pod kątem jego ewentualnych powiązań z osobami o wrogich poglądach politycznych poprzez:

a) zlecenie stosownych zadań operacyjnych TW ps. „**Marek**” i TW ps. „**Adam**”,

b) zlecenie stosownych zadań operacyjnych TW będących na kontakcie Tow[arzysza] Rogowskiego,

c) pozyskanie TW do sprawy,

^b W oryginale: Z-cy.

d) przeprowadzenie rozmów z dyr[ektorem] Szkoły Podstawowej w Broń-
czynie, do której uczęszczał G[rzegorz] Grabowski.

Realizacja – prowadzący sprawę tow[arzysz] Rogowski.

Termin realizacji – do 16.12.1985 roku.

3. Rozpoznać osobę Piotra **Króla** pod kątem jego postawy społ[eczno]-
-politycznej, ewentualnych podejmowanych wrogich działań politycznych
poprzez:

a) realizację czynności z pkt 2,

b) przeprowadzenie rozmowy sondażowej z I sekretarzem KZ PZPR WSK⁶
w Błazkach, zakładu, w którym pracuje P[iotr] **Król**,

Realizacja – prowadzący sprawę,

Termin realizacji – do 16.12.1985 roku.

4. Rozpoznać osobę Stanisława **Kozłowskiego** pod kątem jego ewentual-
nych powiązań z wrogimi organizacjami politycznymi poprzez:

a) realizację czynności z pkt 2,

b) wystosowanie pisma do Wydz[iału] III WUSW w Kaliszu o zebranie opinii
o postawie społeczno – politycznej St[aniława] **Kozłowskiego** w miejscu jego
pracy, tj. PKS w Kaliszu.

Realizacja – prowadzący sprawę tow[arzysz] Rogowski

Termin realizacji – do 16.12.1985 roku.

W przypadku uzyskania informacji o powiązaniach wymienionych z wrogimi
politycznie organizacjami, sprawa zostanie przekwalifikowana na operacyjne-
go rozpracowania, w ramach której zostaną opracowane dalsze przedsięwzię-
cia. Jeśli powyższe przypuszczenia nie potwierdzą się a postępowania osób
rozpoznawanych jest wynikiem lekkomyślności wynikającej z ich młodego
wieku, zostaną przeprowadzone z nimi rozmowy ostrzegawcze, a o ich efek-
tach zostaną poinformowane wojewódzkie władze polityczne.

Prowadzący sprawę: sierż[ant] M[arek] Dubiak.

Inspektor Wydz. III

WUSW w Sieradzu

(-) sierż[ant] M[arek] Dubiak⁷

Wykonano egz. poj.

opr. M.D./K.L.⁸

Źródło: AIPN Łd, WUSW w Sieradzu, IPN Łd, 055/566, k. 10–12, mikrofilm.

⁶ Komitet Zakładowy Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej Wytwórni Sprzętu Komunikacyj-
nego.

⁷ Podpis nieczytelny.

⁸ Inicjały opracowującego pismo łamane przez inicjały osoby przepisującej (maszynistki).

Dokument nr 3

„Zatwierdzam”

Sieradz, dnia 14.04.1986 r.^aNaczelnik Wydziału III
WUSW w Sieradzu^bDnia 86-04-17^c
Tajne spec[jalnego] znaczenia
Nr ewidencyjny SI-6645^d**Wniosek**o zakończenie (zaniechanie)^e sprawy operacyjnego sprawdzenia
krypt[onim] „Mały”

1. Streszczenie materiałów:^f Sprawa operacyjnego sprawdzenia krypt[onim] „Mały” została założona w związku z ujawnieniem w m[iejscowości] Brończyn, gm[ina] Błaszki wrogich politycznie napisów. W wyniku podjętych działań operacyjnych uzyskano wstępną, wiarygodną niepotwierdzoną informację, że sprawcą czynu jest uczeń II kl[asy] Sz[koły] P[odstawowej] w Brończynie, Piotr **Grabowski**, inspirowany najprawdopodobniej przez starszego brata Grzegorza **Grabowskiego**. Dalsze działania operacyjne, w tym wykorzystanie 3 t[ajnych] w[spółpracowników], pozwoliły na ustalenie 3 sprawców wrogich napisów, którymi okazali się ww. P[iotr] **Grabowski** oraz dwóch innych uczniów miejscowej szkoły, tj. Marek **Skweres** i Mariusz **Tomczyk**. Z wymienionymi zostały przeprowadzone rozmowy wychowawcze w obecności dyrektora Szkoły Podstawowej w Brończynie. Z powyższych rozmów wynikało, że sprawcy napisów nie kierowali się pobudkami politycznymi, a ich działalność była wynikiem lekkomyślności i niewiedzy. Nie potrafili oni określić znaczenia malowanych znaków i napisów. Nie potwierdziły się informacje o inspiratorskiej roli Grzegorza **Grabowskiego**.

2. Proponowane rozwiązanie sprawy: ^gW związku z ujawnieniem sprawców wrogich napisów w Brończynie oraz przeprowadzeniem z nimi rozmów wychowawczych, sprawę operacyjnego sprawdzenia krypt[onim] „Mały” postanowiono zakończyć

3. a materiały złożyć do Sekcji „C” tut[ejszego] Wydz[iału] ZO SB^h.
Sierż[ant] Marek Dubiakⁱ

Źródło: AIPN Łd, WUSW w Sieradzu, IPN Łd, 055/566, k. 7–8, mikrofilm.

^a Data wpisana odręcznie.

^b Podpis nieczytelny. Na środku dokumentu pieczętka: **Sfilmowano**.

^c Data wpisana odręcznie.

^d Numer wpisany odręcznie.

^e Słowo zaniechanie skreślone.

^f Całość streszczenia została napisana odręcznie.

^g Punkt drugi napisany odręcznie. Punkty trzeci, czwarty i piąty pominięto, gdyż nie zostały wypełnione.

^h Zabezpieczenia Operacyjnego Służby Bezpieczeństwa.

ⁱ Poniżej odręczny podpis: Dubiak.